

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

СИЛАБУС

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта (Мова і література (англійська))
Освітньо-професійна програма	Середня освіта (Мова і література (англійська)). Психологія
Форма навчання	денна
Курс	II
Семестр	III

ЗАТВЕРДЖЕНО

Протокол засідання

кафедри психології та педагогіки

28.08.2019 № 1

ЗМІСТ

1.	Відомості про розробників і науково-педагогічних працівників, які викладають навчальну дисципліну	3
2.	Цілі, завдання, передумови вивчення навчальної дисципліни	3
3.	Предметні компетентності та результати навчання	4
4.	Місце навчальної дисципліни в структурі освітньої програми	6
5.	Опис навчальної дисципліни	6
6.	Обсяг, методики і технології викладання навчальної дисципліни	6
6.1.	Анотація програми навчальної дисципліни	6
6.2.	Основні модулі навчальної дисципліни	9
6.3.	Індивідуальне навчально-дослідне завдання	9
6.4.	Форми та методи навчання	10
7.	Політика навчальної дисципліни	10
8.	Контрольні заходи результатів навчання	11
8.1.	Поточний контроль	11
8.2.	Підсумковий контроль	11
9.	Критерії й засоби оцінювання рівня знань і умінь здобувачів із навчальної дисципліни	12
10.	Рекомендована література	15

1. Відомості про розробників і науково-педагогічних працівників, які викладають навчальну дисципліну:

Назва курсу	Диференційна психологія
Викладач (-і)	Свіденська Галина Миколаївна, к. психол. н., доц.
Контактний тел.	+380 50 642 92 73
E-mail	g.svidenska@forlan.org.ua
Локація курсу в корпоративному середовищі	Ресурсний центр (аудиторія № 315, навчальний корпус № 2)
Формат курсу	Очний (offline)
Консультації	Очні консультації: в день проведення лекцій/семінарських занять (за попередньою домовленістю). Усі запитання можна надсилати на адреси електронної пошти, зазначені в силабусі.

2. Цілі, завдання, передумови вивчення навчальної дисципліни

Курс диференційної психології має велике значення у справі формування загального уявлення про механізми походження і розвитку індивідуальних розходжень, умови формування індивідуально-психологічних особливостей особистості. Глибокі та ґрунтовні знання з диференційної психології дозволять здійснювати у практиці диференційно-психологічний аналіз поведінки особистості та використовувати його результати у професійній діяльності.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Диференційна психологія» є оволодіння здобувачами ступеня вищої освіти «магістр» знаннями про індивідуальні, типологічні та групові психологічні відмінності між людьми, необхідними для майбутньої практичної роботи в галузі психології та педагогіки.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Диференційна психологія» є:

- формування уявлення про механізми походження і розвитку індивідуальних розходжень, напрямки і методи їх дослідження;
- формування уявлення про типологічні моделі індивідуальних і соціальних характерів;
- формування мотивації професійної та науково-дослідної діяльності;
- надання можливості засвоїти новітні технології, методи і методики диференційної психології при вирішенні проблем практики.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: обізнаність із предметною галуззю та розуміння професійної діяльності; мотивація професійної та науково-дослідної діяльності; вміння застосовувати методи експериментального дослідження та проводити аналіз отриманих результатів; встановлювати взаємозв'язок та спадкоємність між різними психологічними теоріями, концепціями, класифікаціями та типологіями; вміння застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи

Навчальна дисципліна формує **міждисциплінарні взаємозв'язки** з іншими навчальними дисциплінами: «Педагогіка та психологія вищої школи», «Теорія мовленнєвої комунікації», «Психолінгвістика», «Організаційна психологія та психологія керування», «Крос-культурна психологія», «Методика викладання психології у вищій школі».

3. Предметні компетентності та результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти **компетентностей і програмних результатів** навчання відповідно до освітньо-професійної програми *Середня освіта (Мова і література (англійська))*. *Психологія* спеціальності *014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська))*, а саме:

Загальні компетентності:

- Здатність аналізувати, оцінювати та застосовувати сучасні наукові досягнення в галузі психологічної науки.
- Здатність планувати і вирішувати завдання власного особистісного та професійного розвитку.
- Здатність реалізувати ефективні психолого-педагогічні стратегії існування людини у суспільстві в умовах сучасного глобалізованого соціокультурного середовища.
- Здатність усвідомлювати моделі світу, природу, причинно-наслідкові закономірності розвитку суспільства і зв'язки різних культур; набувати культурного досвіду для осягнення загальнолюдських цінностей; засвоювати і реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з поважним ставленням до різних культур, релігій, прав народів і людини та ідеї збереження миру та толерантного існування.
- Здатність реалізовувати у професійній діяльності настанови толерантності та гуманності, у контексті сучасної мультикультурності, на основі загальнолюдських цінностей та критичного оцінювання соціально-політичних, економічних подій і явищ, культурних реалій сьогодення.
- Здатність здійснювати пошук, оброблення, систематизацію, контекстуалізацію та інтерпретацію загальнонаукової інформації з різних джерел, а також генерувати нові ідеї для вирішення практичних професійних завдань, зокрема у міждисциплінарних галузях.
- Здатність до використання здоров'язбережувальних методик і технологій у безпечному середовищі та на основі екологічної свідомості.
- Здатність працювати у професійній групі, дотримуючись етичних норм професійної діяльності.
- Здатність оволодіння культурою наукового мислення, узагальненням, аналізом та синтезом фактів та теоретичних положень.

Фахові компетентності:

- Здатність встановлювати взаємозв'язок та спадкоємність між різними диференційно-психологічними та диференційно-психофізіологічними теоріями, концепціями, класифікаціями та типологіями.
- Здатність виявляти формально-динамічні, предметно-змістовні характеристики індивідуально-психологічних відмінностей особистості.
- Здатність інтегрувати різноманітні дані про індивідуально-психологічні властивості досліджуваної людини в єдине цілісне уявлення про її індивідуальність.
- Здатність застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи у вищих, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах
- Здатність оперувати знаннями про індивідуально-психологічні відмінності в умовах моделювання, організації та оцінювання освітнього процесу, проектування програм інклюзивної освіти, додаткової професійної освіти.
- Здатність мислити логічно й послідовно, здійснювати аналіз та синтез різних ідей, точок зору, наукових явищ у їх взаємозв'язку та взаємозалежності для забезпечення психокорекційної, консультативної, психотерапевтичної та педагогічної роботи з особами різних психологічних типів.

Програмні результати навчання:

- Реалізація у власній професійній діяльності ефективних психолого-педагогічних стратегій існування людини у суспільстві в умовах сучасного глобалізованого соціокультурного середовища.
- Усвідомлення моделі світу, природи, причинно-наслідкових закономірностей розвитку суспільства і зв'язків різних культур; поважне ставлення до різних культур, релігій, прав народів і людини та до ідеї збереження миру і толерантного існування.
- Професійна діяльність, основана на принципах толерантності та гуманності, у контексті сучасної мультикультурності, на основі загальнолюдських цінностей та критичного оцінювання соціально-політичних, економічних подій і явищ.
- Самостійний пошук, оброблення, систематизація, контекстуалізація та інтерпретація загальнонаукової інформації з різних джерел, генерування нових ідей для вирішення практичних професійних завдань.
- Використання здоров'язбережувальних методик і технологій у безпечному середовищі та на основі екологічної свідомості.
- Планування освітнього процесу, прогнозування його основних показників, ґрунтуючись на сучасних теоретичних та методичних знаннях у галузі педагогіки та психології.
- Моделювання інноваційного освітнього середовища та конструювання змісту, форм, методів та засобів навчання психології у середній та вищій школі, у закладах підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців.

• Успішне розв'язання складних задач та проблем в галузі психології в процесі різнопланової фахової діяльності, або у процесі навчання.

4. Місце навчальної дисципліни в структурі освітньої програми:

а) навчальна дисципліна має статус обов'язкової компоненти;

б) під час вивчення цієї навчальної дисципліни використовуються знання, отримані з таких навчальних дисциплін (пререквізитів): «Педагогіка та психологія вищої школи», «Теорія мовленнєвої комунікації», «Методика викладання психології у вищій школі», «Психолінгвістика», «Організаційна психологія та психологія керування», «Теорія та методологія психологічних досліджень» тощо;

в) основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні таких дисциплін (постреквізитів): «Педагогічний менеджмент», «Соціолінгвістика» тощо.

5. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Опис підготовки фахівців	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Обов'язкова компонента з циклу професійної підготовки	
	Спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська))		
Змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Мова і література (англійська)) Психологія	Рік підготовки II-й	
Загальна кількість годин: денна – 120 год.	Рівень вищої освіти: другий ступінь освіти: магістр	Семестр III	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента – 11		24 год.	
		Семінари	
		18 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		78 год.	
		Вид контролю: іспит	

6. Обсяг, методики і технології викладання навчальної дисципліни:

6.1. Анотація програми навчальної дисципліни

Навчальний матеріал курсу «Диференційна психологія» організовано за спіральним принципом, що поєднує послідовність і циклічність вивчення. Здобувачі не випускають з поля зору вихідну проблему й водночас поступово розширюють і поглиблюють коло пов'язаних із нею знань.

Змістовий модуль 1. «Методологічні проблеми диференційної психології»

Тема 1. Предмет і методи диференційної психології. Загальні принципи диференційно-психологічного аналізу. Предмет диференційної психології. Становлення диференційної психології як науки. Передісторія диференціальної психології. Перші наукові дослідження індивідуальних відмінностей. Світові традиції у розвитку диференційної психології: європейська, американська, російська. В. Штерн про предмет і завдання диференційної психології. Диференційна психофізіологія як галузь диференційної психології. Специфіка диференційної психології, її зв'язок з іншими науками, роль у практичній психології. Напрями диференційно-психологічних досліджень за В. Штерном. Загальні принципи диференційно-психологічного аналізу. Традиції формального підходу. Психодіагностичні вимірювання людських відмінностей. Статистична оцінка вимірюваних явищ. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності. Раса, диспозиція, тип. Індивідуальність як інтегральне поняття диференційної психології. Структура індивідуальності за Б. Ананьєвим, В. Мерліним, Е. Голубевою. Методи диференціальної психології. Роль спадковості та середовища у формуванні індивідуальності.

Тема 2. Особистість і типи темпераментів. Історія вчення про темперамент – пошук біологічних основ темпераменту (Гіппократ – Гален, А. Галлер, Г. Врісберг, П. Лесгафт, І. Генле, А. Фульє, П. Блонський, Б. Завадовський та ін). Формальний опис класичної типології І. Кантом: темпераменти діяльності та темпераменти почуттів. Енергетична теорія темпераменту В. Вундта. Конституційні теорії темпераменту: К. Сіго, Е. Кречмера, У. Шелдона. Типи будови тіла та темпераменту за Е. Кречмером. Діатетична та психоестетична пропорції. Соціальна установка. Психологія конституціональних відмінностей за У. Шелдоном: соматотип, шкала темпераменту. Аналіз конституціональних відмінностей за біографічними даними. Факторні дослідження темпераменту. Дослідження Г. Хейманса і Е. Вірсьми. Типологія темпераменту Р. Ле Сенна. Фактори темпераменту за Дж. Гілфордом, К. Лоуелл, Л. Терстоном, А. Бассом і Р. Пломінім. Ознаки темпераменту за А. Бассом і Р. Пломінім. Факторне дослідження темпераменту Г. Ю. Айзенком. Співставлення моделей Е. Кречмера та К. Г. Юнга. Властивості темпераменту і особистісні якості. Модифікуючий вплив темпераменту на виховання особистості. Теорія акцентуованих особистостей К. Леонгарда. Визначення поняття акцентуація. Типи акцентуацій темпераменту та характеру за К. Леонгардом. Екстраверсія та інтроверсія за К. Леонгардом.

Тема 3. Властивості нервової системи як природна основа індивідуальних відмінностей. Загальна характеристика диференційно-психофізіологічних

досліджень. Темперамент і вища нервова діяльність за І. Павловим. Дослідження типів нервової системи А. Г. Івановим – Смоленським та Н. І. Красногорським. Вивчення темпераменту у психофізіологічній школі Б. М. Теплова та В. Д. Небиліцина. Структура темпераментних властивостей та 12-мірна класифікація властивостей нервової системи за В. Д. Небиліциним. Первинні і вторинні властивості нервової системи. Психофізіологічна школа В. С. Мерліна: біологічна основа, ознаки, властивості і типи темпераменту. Структура формально-динамічних властивостей за В. М. Русаловим. Дослідження взаємозв'язку властивостей темпераменту з властивостями нервової системи (В. Мерлін, Г. Айзенк, Е. Ільїн, В. Небиліцин та інші). Вивчення темпераменту у школі Яна Стреляу. Реактивність і активність як характеристики енергетичного рівню поведінки. Оптимум збудження і оптимум стимуляції. Часові параметри поведінки.

Тема 4. Мотиваційні відмінності. Теоретичні та емпіричні класифікації особистості і характеру. Особливості типологічного підходу у вивченні особистості. Психологічні типи за К. Г. Юнгом. Індивідуальні особливості мотивації. Допитливість як індивідуальна особливість особистості. Стиль та мотивація. Мотивація досягнень успіху. Відмінності в самооцінці та рівні домагань. Навіюваність, конформність, негативізм як індивідуальні особливості, що впливають на процес мотивації. Індивідуальність виразу прагнення до досягнення цілей.

Тема 5. Здібності та обдарованість. Здібності як параметри індивідуально-психологічних відмінностей. Поняття про здібності. Два підходи у вивченні здібностей: особистісно-діяльнісний та функціонально-генетичний. Здібності, обдарованість, талант, геніальність. Диференціально-психологічні дослідження креативності. Проблеми виміру креативності. Когнітивні чинники обдарованості та таланту. Співвідношення здібностей та задатків. Види здібностей. Психологічна характеристика загальних здібностей. Дослідження взаємозв'язку показників загальних здібностей (пам'яті, інтелекту), академічної успішності із загальними властивостями ВНД та із спеціально людськими типами ВНД (мислительним, художнім, середнім). Мовні здібності. Типи мовних здібностей: комунікативно-мовний та когнітивно-лінгвістичний. Ознаки мовних здібностей. Математичні здібності. Структура математичних здібностей. Дослідження взаємозв'язку показників математичних здібностей із загальними властивостями ВНД із спеціально людськими типами ВНД. Два типи математичних здібностей – геометрична інтуїція та абстрактно-алгебраїчна конструкція. Особистісні особливості математично обдарованих особистостей. Музичні здібності, їх структура. Типологія музичного сприйняття. Функціональна симетрія-асиметрія півкуль у музикантів. Особистісні особливості музикантів. Здібності до образно-творчої діяльності. Особливості сприйняття як передумова обдарованості до образно-творчого мистецтва. Здібності та інтелект. Інтелект в структурі індивідуальних властивостей. Інтелектуальні індивідуальні відмінності. Диференціально-психологічні моделі інтелекту (Ч. Спірмен, Л. Терстоун, Дж. Гілфорд, Р. Кеттелл, Г. Айзенк). Причини індивідуальних відмінностей в рівні розвитку інтелекту.

Тема 6. Гендерні відмінності у диференціальній психології. Диференційна психологія чоловіків та жінок. Фактори статі і психіка: статево-рольові стереотипи. Статеві відмінності у пізнавальних функціях та здібностях. Статеві відмінності у вербальній, емоційно-вольовій та особистісній сферах. Врахування психології статевих відмінностей у трудовій діяльності. Статево-вікова диференціація властивостей нервової системи. Статева та статево-рольова ідентичність. Маскуліність, фемінінність та андрогінія як статево-диференційні характеристики особистості. Психологічні особливості чоловічої та жіночої сексуальності.

Тема 7. Стиль особистості як аспект дослідження диференційної психології. Співвідношення понять “темперамент”, “характер”, “стиль”. Стиль людини. Характер як стійка структура індивідуальних властивостей. Формально-динамічна модель особистості. Стиль особистості. Стиль життя.

Індивідуальний стиль діяльності. Природня основа стильових характеристик діяльності. Фактори, що впливають на вибір стилю діяльності. Стилі діяльності та здібності. Види стилів діяльності. Структура стилю діяльності. Шляхи та механізми формування стилю діяльності. Поняття когнітивного стилю. Види когнітивних стилів. Стилі керівництва, зв'язок з особистісними якостями. Стилі спілкування, стилі самопрезентації та інші індивідуальні стилі поведінки.

Стилі діяльності у різних сферах. Класифікації стилів діяльності: стилі виробничої, педагогічної, спортивної діяльності; стилі діяльності музикантів-виконавців; стилі навчальної діяльності. Дослідження ефективності виконання різних видів діяльності в залежності від типологічних особливостей ВНД: ефективність монотонної діяльності, діяльності в екстремальних ситуаціях, управлінської діяльності, артистичної, професійної інтелектуальної діяльності, групової діяльності. Диференційно-психофізіологічні аспекти становлення професіоналу.

Тема 8. Соціокультурний фактор індивідуальності. Соціокультурна координата індивідуальності. Специфіка кроскультурних досліджень, основні види та підходи (конвергентний та дивергентний). Кроскультурні дослідження фізичного розвитку та психічних процесів особистості. Виховання у контексті культури. Етнічна самосвідомість та її диференційні особливості. Людська природа в культурних відмінностях. Вплив сімейного фактора на індивідуальні відмінності. Вплив культурних установок на розвиток індивідуальності. Мова як джерело індивідуальних відмінностей.

6.2. Основні модулі навчальної дисципліни

№ п/п	Модуль /назва	Всього годин	Аудиторні заняття				Самостійна робота
			Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	
1	Змістовий модуль 1. «Методологічні проблеми диференційної психології»	120	24		18		78
ВСЬОГО		120	24		18		78

6.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Проект «Світові традиції у розвитку диференційної психології: європейська, американська, російська, українська»

6.4. Форми та методи навчання

Для визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу використовуються такі **форми навчання**: 1) лекційні заняття, на яких подається огляд класичних та сучасних диференційно-психологічних, диференційно-психофізіологічних теорій, концепцій, класифікацій, типологій; 2) семінарські заняття, що передбачають аналіз формально-динамічних, предметно-змістовних характеристик індивідуально-психологічних відмінностей особистості та інтеграцію їх в єдине цілісне уявлення про індивідуальність людини; 3) лабораторні заняття, що передбачають засвоєння технік і процедур дослідження формально-динамічних, предметно-змістовних характеристик індивідуально-психологічних відмінностей особистості; 4) консультації, які проводяться з метою допомоги здобувачам у виконанні творчих робіт, роз'яснення окремих розділів теоретичного матеріалу.

Методи навчання. Компаративний, фундаментальний, комбінований, пояснювально-ілюстративний, проблемного викладу навчального матеріалу, репродуктивний, культурно-історичний, описовий методи навчання.

7. Політика навчальної дисципліни заснована на політиці ГПМ.

Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ ДДПУ є вільним і автономним центром освіти, що покликаний давати адекватні відповіді на виклики сучасності, плекати й оберігати духовну свободу людини, що робить її спроможною діяти згідно з власним сумлінням; її громадянську свободу, яка є основою формування суспільно відповідальної особистості, та академічну свободу і добросовісність, що є головними рушійними чинниками наукового поступу. Внутрішня атмосфера інституту будується на засадах відкритості, прозорості, гостинності, повазі до особистості.

Вивчення навчальної дисципліни «Диференційна психологія» потребує: виконання завдань згідно з навчальним планом; підготовки до семінарських та лабораторних занять; роботи з інформаційними джерелами; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та участь у семінарських та лабораторних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення теоретичного матеріалу, конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме: підтвердження теоретичного матеріалу прикладами, знання основних дефініцій сучасної психології, уміння аргументовано викласти певний матеріал, підготувати презентацію власних навчальних пошуків, коментувати відповіді

інших здобувачів, доповнювати їх, знаходити помилки (неточності, недоліки) та надавати правильну відповідь.

Відповідь здобувача повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

Присутність здобувачів вищої освіти на лекційних, семінарських та лабораторних заняттях є обов'язковою. Пропущені з поважних причин заняття мають бути відпрацьовані.

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу.

8. Контрольні заходи результатів навчання

8.1. Поточний контроль

ГРАФІК

поточного контролю

Курс I (магістри) 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)) Додаткова спеціальність 053 Психологія

Факультет соціальної та мовної комунікації

Кафедра психології та педагогіки

Секція психології

Дисципліна «Диференційна психологія»

Викладач: к. психол. н., доц. Свіденська Г. М.

Кількість КТ – 2

Коефіцієнт КТ – 0,2

Кількість КРЗМ – 1

Коефіцієнт КРЗМ – 0,2

Кількість ЗМ – 1

Вид підсумкового контролю: іспит (усна частина), коефіцієнт 0,4

№	Вид контролю	Форма контролю	Термін проведення
1	КТ 1	обговорення, письмовий звіт	Сем. Заняття № 2
2	КТ 2	обговорення, письмовий звіт	Сем. заняття № 5
3	КРЗМ 1	обговорення, письмовий звіт	Сем.. заняття № 8

8.2. Підсумковий контроль

Питання до іспиту

1. Диференційна психологія: мета, завдання, місце в системі наук.
2. Предмет диференційної психології. Основні напрямки диференційної психології.
3. Етапи розвитку диференційної психології.
4. Методи диференційної психології.
5. Джерела індивідуальних відмінностей: особистість, індивід, індивідуальність.

6. Типологічні особливості прояву властивостей нервової системи. Типи ВНД.
7. Співвідношення понять «норма», «патологія» і «акцентуація характеру».
8. Класичні традиції дослідження темпераменту: дослідження темпераменту в працях І. П. Павлова.
9. Дослідження темпераменту в працях Б. М. Теплова.
10. Дослідження темпераменту в працях В. Д. Небиліцина.
11. Дослідження темпераменту в працях В. С. Мерліна.
12. Зарубіжні дослідження темпераменту (Г. Ю. Айзенк, Я. Стреляу).
13. Сучасні традиції дослідження типів темпераменту та темпераментальних властивостей (С. Айзенк, М. Айзенк, В. М. Русалов та ін.).
14. Індивідуальний стиль діяльності та життєдіяльності.
15. Концепція соціальних характерів Е.Фромма: за та проти.
16. Маніпулятивні характери Е. Шострома та сучасна реальність.
17. Мораль, культура та особистість у концепції Б. С. Братуся.
18. Методологічні та теоретичні проблеми дослідження індивідуального характеру в сучасній психології.
19. Конституціональний підхід у дослідженні індивідуального характеру та сучасна практична психологія.
20. Класифікація особистості О. Ф. Лазурського та сучасна практика.
21. Втілення вчення про функціональні типи К. Юнга в практиці надання психологічної допомоги.
22. Концепція особистісних рис Г. Оллпорта: особистісний диференціал.
23. Підхід В. Гарбузова до проблеми характеру.
24. Підхід Ч. Ломброзо до характеру людини.
25. Реалізація психоаналітичної моделі індивідуальних характерів А. Лоуена у практиці психотерапії.
26. Типи психопатій за П. Б. Ганнушкіним.
27. Типологія характерів за В. П. Кащенко.
28. Типологічна модель К. Леонгарда.
29. Типи психопатій та акцентуацій характеру підлітків у працях О. Є. Лічко.
30. Диференціація в навчанні: актуальні проблеми теорії та практики.
31. Диференціація індивідуальних здібностей та задатків.
32. Теорії творчих здібностей (Я. О. Пономарьов, Дж. Гілфорд, П. Торренс, В. О. Моляко, Едвард де Боно).
33. Нейроандроенетична теорія Л. Елліса (диференціація статі).
34. Дослідження статі В. А. Геодакяна (диференціація статі).
35. Взаємодія психології праці з диференційною психологією.

9. Критерії й засоби оцінювання рівня знань і умінь здобувачів із навчальної дисципліни

100 балів (оцінка «відмінно») ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- дає ґрунтовну відповідь на питання;

- комплексно розв'язує поставлене завдання, правильно застосовуючи отримані знання з навчальної дисципліни;
- повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми, вправно оперуючи поняттями й термінами;
- відповідь будує послідовно і правильно;
- вільно володіє спеціальною термінологією з дисципліни.

95 балів (оцінка «відмінно») ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- дає ґрунтовну відповідь на питання;
- комплексно розв'язує поставлене завдання, правильно застосовуючи отримані знання з дисципліни;
- повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми, вправно оперуючи поняттями й термінами;
- відповідь будує послідовно і правильно;
- вільно володіє спеціальною термінологією диференційної психології.

Допускається 1-2 неточності у викладі матеріалу, які не призводять до помилкових висновків.

90 балів (оцінка «відмінно») ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- дає ґрунтовну відповідь на питання;
- комплексно розв'язує поставлене завдання, правильно застосовуючи отримані знання з навчальної дисципліни;
- повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми, вправно оперуючи поняттями й термінами;
- відповідь будує послідовно і правильно;
- вільно володіє спеціальною термінологією навчального предмету.

Допускається 2-3 неточності у викладі матеріалу, які не призводять до помилкових висновків.

85 балів (оцінка «добре») ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- комплексно розв'язує поставлені питання;
- правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми;
- точно використовує спеціальну термінологію;
- володіє спеціальною термінологією з дисципліни.

У відповіді можливі 1-2 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно не змінює зміст.

80 балів (оцінка «добре») ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- комплексно розв'язує поставлені питання;

- правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми;

- точно використовує спеціальну термінологію;
- відповідає без грубих помилок.

У відповіді можливі 2-3 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно не змінює зміст.

75 балів (оцінка «добре») ставиться, якщо здобувач виявляє такі знання та вміння:

- повно розв'язує поставлені питання;
- правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми;

- використовує спеціальну термінологію;
- відповідає без грубих помилок.

У відповіді можливі 3-4 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно не змінює зміст.

70 балів (оцінка «задовільно») ставиться, якщо:

- зміст питань викладено частково, не завжди послідовно;
- відповідь неповна, але зміст залишається;
- у відповіді можливі 1-2 неточності у використанні спеціальної термінології, помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.

65 балів (оцінка «задовільно») ставиться, якщо:

- зміст питань викладено частково, непослідовно;
- відповідь неповна, що впливає на зміст викладу;
- у відповіді можливі 2-3 неточності у використанні спеціальної термінології, помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.

60 балів (оцінка «задовільно») ставиться, якщо:

- зміст питань викладено частково;
- відповідь неповна, що впливає на зміст викладу;
- у відповіді наявні неточності у використанні спеціальної термінології,
- грубі помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.

55 балів (оцінка «незадовільно») ставиться тоді, якщо:

- зміст не розкрито;
- здобувач не відповідає на поставлені запитання;
- у відповіді наявні грубі помилки у використанні спеціальної термінології, суттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.

35 балів (оцінка «незадовільно») ставиться тоді, якщо:

- основний зміст не розкрито;
- відсутнє володіння спеціальною термінологією;
- здобувач не відповідає на поставлені запитання.

0 балів (оцінка «незадовільно») ставиться тоді, якщо:
- здобувач відмовляється відповідати на питання білета.

Шкала оцінювання рівня знань і умінь здобувачів: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
	екзамен	залік		
90-100	відмінно	зараховано	A	відмінне виконання лише з незначною (мінімальною 1-2) кількістю помилок
82-89	добре		B	вище середнього рівня з кількома помилками
75-81			C	вище середнього рівня з кількома помилками
67-74	задовільно		D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66			E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	не зараховано	FX	з можливістю повторного складання
1-34			F	з обов'язковим повторним курсом

10. Рекомендована література

Основна література

1. Диференційна психологія / За загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. Підручник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 600 с.
2. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб./ А. А. Палій. – К.: Академвидав, 2010.– 432с.
3. Романевська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: Новий Світ, 2011. – 236 с.
4. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія : навчально-методичний посібник / Олена Володимирівна Карапетрова. – Бердянськ: БДПУ, 2014. – 216 с.
5. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. – 284 с.

Допоміжна література

1. Анастаси А. Дифференциальная психология. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. – 752 с.
2. Ахвердова О. А., Ворлоскова Н. Н., Белых Т. В. Дифференциальная психология: теоретические и прикладные аспекты исследования интегральной индивидуальности / Учеб. пособие. – СПб.: Речь, 2004. – 168с.
3. Ахвердова О. А., Волоскова Н. Н., Белых Т. В. Дифференциальная

психология: теоретические и прикладные аспекты исследования интегральной индивидуальности. – СПб.: Речь, 2004. – 168 с.

4. Голубева Э. А. Способности. Личность. Индивидуальность. – Дубна: Феникс, 2005. – 512 с.

5. Ильин Е. П. Психология индивидуальных различий. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с.

6. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология. – СПб.: Питер, 2001. – 464 с.

7. Либин А. В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций. – М.: Смысл; PetSe, 2000. – 549 с.

8. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб.: Питер, 2008. – 6-32.

9. Нартова-Бочавер С. К. Дифференциальная психология. – М.: Флинта, 2003. – 280 с.

10. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных: учебное пособие. 3-е изд., стереотип / А. Д. Наследов. – СПб.: Речь, 2007. – 392 с.

11. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. - М.: Че Ро, 2000. – 405 с.

12. Пасніченко А. Е. Диференціальна психологія у тестах: Практикум. / А. Е. Пасниченко. Чернівці: Рута, 2005. – 84 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://tppjournal.com.ua/> «Теоретичні і прикладні проблеми психології»
2. <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia> «Актуальні проблеми психології»
3. <http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/> «Теорія і практика сучасної психології»
4. <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/psychology/> «Психологія»
5. <https://osvitanova.com.ua/posts/2015-vse-25-lektsyi-stenfordskoho-kursa-professora-roberta-sapolsky-byolohyia-povedenyia-cheloveka> Р. Саполські «Біологія поведінки людини»
6. <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ls> «Мова і суспільство»
7. <http://lib.pnu.edu.ua/nauk-pny.php> «Психологія особистості»